

Onze gids deze week

Magnumfotograaf **Carl De Keyzer**, een van België's grootste fotografen, reisde drie decennia lang de wereld over. Nu zijn bucketlist vol is, heeft hij Kraftwerk, Kafka en Kubrick nog.

Door **Karolien Knols** Foto's **Els Zweerink**

Magnum opus

We zijn amper gearriveerd in het kasteel van fotograaf Carl De Keyzer - pauwen en honden op de oprijlaan, parkachtige tuin met zwembad, en hebben we het optrekje gezien van zijn buurman, de kunstenaar Wim Delvoye? 'Dat is pas echt een kasteel!' - en we staan al boven in zijn studio.

Aan de ene kant van de zolderverdieping: beeldschermen, een printer, stapels fotoboeken. Aan de andere: het walhalla van een muziekfanaat.

Als een kleuter die zijn nieuwe elektrische trein laat zien, toont De Keyzer een onvoorstelbare verzameling synthesizers uit de westerse popgeschiedenis. De Oberheim Four Voice van Fleetwood Mac. De Yamaha CS-80 waarop Paul McCartney zijn eerste platen met Wings maakte - De Keyzer is hem zelf met een busje in Liverpool gaan ophalen. Nog twee gevaarten: de Doepfer/modular van Kraftwerk, en kennen we *Shout* nog, van Tears for Fears? Op deze Roland System 700 gemaakt. Elke zondag zit hij hier te sleutelen aan de modulaire systemen achter de toetsen. Vettig lachje: als hij zou willen, zou hij ze allemaal tegelijk kunnen laten klinken.

Carl De Keyzer is een van de grootste fotografen van België, en een van de zes van zijn land

die lid is van fotografencollectief Magnum. De afgelopen drie decennia reisde hij de hele wereld af: eerst naar India, toen de Sovjet-Unie. Een jaar naar de Verenigde Staten. Negen maanden Congo, dwars door Europa in het spoor van Keizer Karel. 120 duizend kilometer langs de Europese kusten, om vast te leggen wat het effect is van het stijgende water. De bergen in voor *Higher Ground*, waar Europa, na de vloed, zijn heil zal zoeken. Vorig jaar vertrok hij naar Cuba en hij is net terug van een reis naar Noord-Korea. Het boek dat hij daarover maakt komt in september uit.

'En nu is mijn bucketlist leeg.' We zitten in de keuken. De Keyzer serveert dagverse sushi. 'Alles wat ik nu nog doe, is een herhaling.'

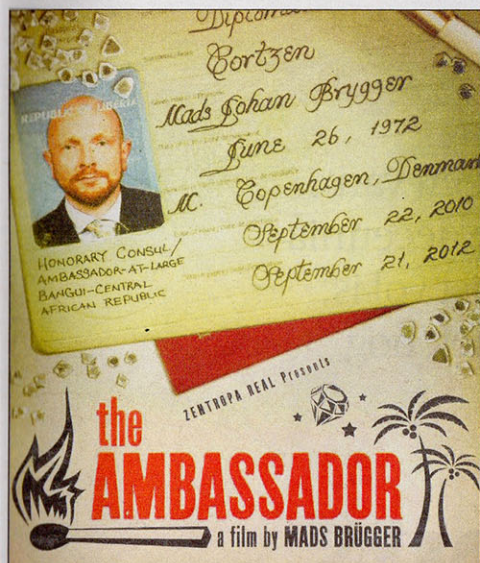
Zijn thema's zijn altijd enorme systemen geweest - en het gevecht daartegen. Oorlog, kolonialisme, communisme, godsdienst. Of hij nu dan niet een keer zin heeft iets heel kleins te doen? 'Daar denk ik weleens over na. Mensen tegen wie ik opkijk een dagje op het kasteel uitnodigen en een portret maken in de tuin.'

Even later. 'Er staat al een paar jaar één groot project op mijn lijst. Ik maakte in 1992 een boek in Amerika, *God Inc.*, over religie en nationalisme. Als er één moment is om daar een vervolg op te maken, is het nu. Maar ik zie op tegen weer maanden van huis zijn. Voor *God Inc.* ▶

CV

1958 geboren in Kortrijk, België.
1981 Afgestudeerd aan Koninklijke Academie voor Schone Kunsten Gent
1982-heden freelance-fotograaf
1982-1987 en **2009-heden** docent fotografie aan de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten Gent
1990 wint Eugene Smith Award, International Center for Photography
1994 lid fotografencollectief Magnum
1995 Staatsprijs voor Beeldende Kunsten
2006 Retrospectief Fotomuseum Antwerpen
2010 Photobook award of the year voor *Congo* en *Congo Belge en images*

De Keyzer is lid van de Koninklijke Vlaamse Academie van België voor Wetenschap en Kunsten

2

Documentaire: The Ambassador
'Zo'n undercoverjournalist maakt zijn verhaal zo tastbaar.'

3

Film: A Clockwork Orange

'Misschien is de film, met zijn geweld, niet voor iedereen geschikt. Voor mij was het een openbaring. Dat iemand zo kon dollen met vaste waarden.'

Foto HH

► reed ik dertien maanden in een camper door Amerika. Elke zondag fotografeerde ik missen en bijeenkomsten, de rest van de week zat ik me op de camping dood te vervelen. Dan kun je zeggen: waarom geen landschappen en portretten tussendoor gemaakt? Maar dat doe ik niet. Ik ben een man, ik kan me maar op één ding tegelijk focussen.'

Als fotograaf doet hij het deze dagen dus even rustig aan. Van negen tot twaalf werkt hij. De middagen gaan op aan lezen, muziek luisteren, films kijken. 'Als ik mijn lijstje zo bekijk, ben ik een jongen van de jaren zeventig. Daar vecht ik tegen door alles wat nieuw uitkomt, te kopen. Ik heb meer hedendaagse muziek dan mijn kinderen. Ik kijk drie films per dag. Ik ben een veelvraat en een hamster, ik verzamel alles en ik doe niks weg.'

1.

Literatuur: Verzameld werk, Franz Kafka

'Ik las het boek, met daarin *Het proces* en *Het slot*, toen ik 23 was en net afgestudeerd aan de academie, en om eerlijk te zijn: ik moest het vijf keer herlezen voor ik begreep waarover het

ging. De eenling die vermorzeld wordt door de bureaucratie, de machteloosheid die daarbij komt, het willen blootleggen van systemen: ik zou pas later beseffen dat dat mijn thema was als fotograaf.

'De weerzin tegen systemen is begonnen met het katholicisme. Ik had priesters als docenten, hun geschiedenislessen waren pure propaganda. Het ging alleen over de christelijke manier van kijken. Niets over communisme, niets over andere geloven, niets over Afrika, behalve over de weldaden van het kolonialisme. Je zou kunnen zeggen dat bijna heel mijn oeuvre een correctie is op mijn jeugd. Ik wilde zelf ontdekken hoe de wereld werkte.

'Wat mij in *Het proces* ook raakte, was dat ik iets herkende in die koortsachtige droom die het is. Van mijn dertiende tot mijn zestiende had ik elke nacht dezelfde nachtmerrie, van een mummie die tot leven komt en mij overal achtervolgt. In kelders, op daken. De hele nacht door. Ik heb nog altijd dromen: dat ik de uitgang niet vind, dat ik mijn valies niet op tijd gepakt krijg om een vliegtuig te halen. Of ik heb een heleboel te doen, maar ik ben geketend.

'Voor mij staat die droom voor de machteloosheid, van maar steeds een klein stukje te kunnen overzien van je leven. Zoals K. uit *Het proces* door donkere gangen zwierf en van het

ene kantoor weer in het volgende terechtkwam en weer iets nieuws aantrof. Het is nooit in orde voor de rest van je leven.'

Als fotograaf maakte hij in Congo kafkaëske taferelen mee. 'Om daar te mogen fotograferen, moest ik naar het ministerie van Informatie om een formulier te halen. Dat papier, blijkt achteraf, is niks waard, maar dat weet je nog niet als je voor dat gebouw staat van 17 verdiepingen, zonder deuren en ramen, zonder elektriciteit. Kom je boven, staat er op de deur: u moet eerst op de markt drie blanco vellen papier kopen. Sta je later met je drie A4'tjes bij een man in maatpak achter een bureau. Die doet een ledere valies open, haalt er een bakelieten telefoon uit, zet die op tafel, puur om indruk te maken, want die telefoon is helemaal niet aangesloten. Vervolgens pakt hij er een oude typemachine uit. En zijn stempels. En als dat allemaal gedaan is, mag jij eindelijk je verhaal doen.'

2.

Documentaire: The Ambassador, Mads Brügger

'Ik vind veel documentaires braaf en oppervlakkig, maar ik heb met stijgende verbazing

gekeken naar het onwaarschijnlijke lef van deze Deense documentairemaker, die zich met een op de zwarte markt gekocht diplomatiek paspoort voordoet als diplomaat uit Liberia, om met een verborgen camera de handel in bloeddiamanten bloot te leggen.

'Ik was er ook een beetje jaloers op. Als fotograaf kun je in landen waar ze je sowieso niet graag zien, niet met gestrekt been erin vliegen. Dat duurt geen paar minuten of je zit in het cachot. Zo'n undercoverjournalist maakt zijn verhaal zo tastbaar. Je kunt nog zoveel lezen over de handel in diamanten, of kijken naar de foto-reportage van Kadir van Lohuizen, die de diamant van Afrika naar Antwerpen volgt. Dat blijft, hoe goed ook, tweedimensionaal. In *The ambassador* kun je het verhaal bijna ruiken.'

3.

Film: A Clockwork Orange, Stanley Kubrick

'In *A Clockwork Orange* hoorde ik voor het eerst de Moog-synthesizer en ik was voor de rest van mijn leven verkocht aan de elektronische muziek. Beethovens *Negende*: ik kan daar niet meer naar luisteren zonder het gezicht te zien

van protagonist Alex, die gedwongen wordt te luisteren naar zijn lievelingssymphonie terwijl hij de gruwelijkste filmbeelden krijgt te zien; een experiment dat hem van zijn eigen gewelddadigheid moest afhelpen.

'Misschien is de film, met zijn geweld, niet voor iedereen geschikt. Voor mij was het een openbaring. Dat iemand zo kon dollen met vaste waarden. Zoals Monthy Python in *The Life of Brian* God belachelijk kon maken, wat voor mij, de schrik van het katholicisme nog in de benen, onbegrijpelijk was, dat ze dat ongestraft konden doen, zo speelde *A Clockwork Orange* met zaken waar mensen, terecht, van gruwen: verkrachting, mishandeling. En het werd ook nog eens een heel esthetische film.'

4.

Fotografie: Public Relations, Garry Winogrand.

'William Klein is voor mij als fotograaf belangrijk geweest omdat hij het toeval in de fotografie liet meespelen. Hij gooide zich in de massa, vertrouwde op zijn intuïtie, en het lukte hem, dankzij zijn techniek, om op dat ene moment dat hij afdrukte, die tien, vijftien mensen die je

met je oog onmogelijk kunt volgen, als in een tafereel van Jeroen Bosch, allemaal op de juiste plek te laten staan.

'Garry Winogrand is ook zo iemand. Maar ik vind hem nog beter dan Klein, omdat je aan zijn foto's kunt zien hoe hij dacht over de situaties die hij fotografeerde. *Public Relations* maakte hij in 1977: een serie foto's over *public events*. Openingen, persconferenties, inhuldigingen, van die poppenkast-situaties waar toch ook dingen mislopen. Ik herinner me een foto gemaakt na een bokswedstrijd van Mohammed Ali. Die kwam altijd te laat binnen, of door de verkeerde deur. En wat Winogrand dan doet: hij fotografeert niet alleen Ali, maar ook de meute journalisten erbij, en de burgemeester die staat te wachten om Ali een hand te geven, en hij let heel goed op de uitdrukkingen op de gezichten, en laat ons zo zien hoe ze over elkaar denken. Fantastisch, als je dat kunt. Ik heb daar goed naar gekeken en veel van geleerd.'

5.

Beeldende kunst: El tres de mayo de 1808 en Madrid, Fransisco Goya

'Ooit deed ik deze uitspraak: dat echte ►

5 Beeldende kunst: *El tres de mayo de 1808 en Madrid*, Francisco Goya
'Dit is eigenlijk de eerste vorm van fotojournalistiek. Tegenwoordig win je met zo'n tableau de World Press Photo.' Foto Prado Museum Madrid

6 Stad: Moskou & Sint Petersburg, 1988
'Ik keek daar gewoon naar het verleden: overal rode vlaggen, mensen die rondliepen in kleren uit de jaren dertig, overal soldaten op straat.' Foto Getty

► kunst is ontstaan na 1900, en alles daarvoor niet meer was dan duur behang. Hoewel er een kern van waarheid in zit – bijna alle kunst werd vroeger in opdracht gemaakt, en diende vooral om er een kasteel of patriciërshuis mee op te smukken – heb ik er ook spijt van dat ik het heb gezegd. Want al die grote schilders als Jan van Eyck en Jeroen Bosch en Francisco Goya werkten weliswaar in opdracht, maar ze slaagden er toch in, al was het soms minimaal, om die opdrachtgever in zijn blootje te zetten. Ik vind het dapper dat ze het durfden, want de macht was destijds veel sterker dan nu. Je kon vermoord worden om een schilderij.

'*El tres de mayo* van Goya kies ik omdat het eigenlijk de eerste vorm van fotojournalistiek is. Tegenwoordig win je met zo'n tableau de World Press Photo.'

6.

Stad: Moskou & Sint Petersburg, 1988

'Tijdens mijn eerste grote internationale foto-project, halverwege de jaren tachtig in India, kreeg ik voor het eerst het idee om iets met Rusland te doen. Ik had geen geld in die tijd, naar India reizen kon ik alleen met Aeroflot, de

vliegmaatschappij van de USSR. De tickets waren goedkoop, maar er zat één nadeel aan: je moest via Moskou vliegen, en daar verplicht drie dagen blijven. In 1986 betekende dat: drie dagen op je hotelkamer zitten met soldaten voor de deur, en een verplichte trip door de stad in een oude gammele bus. Je moest met je hand een gaatje vegen in de vieze ruiten om te zien waar het Rode Plein lag.

'Ik keek daar gewoon naar het verleden: overal rode vlaggen, mensen die rondliepen in kleren uit de jaren dertig, overal soldaten op straat. Het voelde, bijna lijfelijk, als *Het proces van Kafka*, en ik wist: dit moet ik hebben. Hier is alles te vinden wat ik wil vastleggen.

'Maar omdat je in die tijd nog niet individueel naar de Sovjet-Unie kon afreizen, heb ik, via een Amsterdams reisbureau, in een jaar tijd dertien groepsreizen geboekt. Naar Kazachstan, Armenië, Siberië, Oezbekistan, naar Kiev. En elke keer moest ik weer verplicht naar Moskou en Leningrad.

'En binnen één jaar zag ik ze veranderen. Begon het nog met de verplichte bustour met begeleiding van een KGB-soldate, en voor de rest je hotel niet uit, door glasnost en perestrojka verslapt dat geleidelijk – tot ik op het laatst zelf een taxi nam, in mijn eentje. Heel plezant was dat.'

7.

Muziek: Radio Activity, Kraftwerk

'Mijn pa had vroeger een platenwinkel in Kortrijk, Discobar De Keyzer. Hij verkocht James Last en Will Tura en de Beatles. Als jongetje mocht ik elke zaterdag een toptienlijst maken. Die bestond volledig uit nummers van de Beatles.

'En plots kwamen daar Kraftwerk en Tangerine Dream, en al die Duitse experimentele krautrockgroepen. Die nieuwe elektronische klanken deden iets met me.

'In 1976 kocht ik van het geld van mijn zaterdagbaantje mijn eerste synthesizer: een bouw pakket uit Nederland, een aanbieding van het tijdschrift *Elektuur*. Het duurde twee jaar om hem in elkaar te zetten, en toen hij af was, ben ik bij elke bandje gegaan. Ik kon geen noot spelen, maar ik was de enige jongen in het dorp met een synthesizer, dus alle groepjes wilden me hebben.

'Ik krijg nu muziekles, en leer wat maten en toonladders zijn. Voor mijn 65ste wil ik een plaat hebben uitgebracht. Die gedachte geeft me meer voldoening dan het maken van nog een fotoboek.' ●

“
Al die grote schilders werkten in opdracht, maar ze slaagden er toch in om die opdrachtgever in zijn blootje te zetten

